

9298

Rep. XXXVI.

3. no. 90.

M. CHRISTOPHORI
PREIBISII Sprotta-Silesii J. U. Li-
centiandi & Philosophiæ Practicæ Pro-
fessoris publici

DISPUTATIO

alteram Ethicæ partem continens
*publicè in celeberrima Academia Lipsi-
ensi an. 1614. 5. Februarij
proposita.*

Respondente

JOHANNE GEISLERO Francostei-
nensi Silesio opt. art. & Philosophiæ
Baccalaureo.

L I P S I Æ,

*Excudebant heredes VALENTINI
Am Ende.*

ANNO M DC XIV.

43
1614

EXCELLENTISSIMIS, CLARISSIMIS
ATQUE EXPERIENTISSIMIS VIRIS

Dn. SIGISMUNDO SCHILLINGO Philosophiæ
& Medicinæ Doctori, in inelyta Lipsiensium Acade-
mia artis Medicæ Professori publico, Asclepiadæ celeberrimo,
Collegiique; Beatæ Virginis Collegæ dignissimo.

Dn. CHRISTOPHORO RÖSSLERO Philo-
soph. & Medi. Doctori, Illustris. & Augustiss. Principis
ac Domini Dn. JOANN-CHRISTIANI Ducis in Silesia Lignicæ
ac Bregensis Archiatro præstantissimo.

Dn. SAMUELI SCHILLINGO } Philosoph. & Medic.
Dn. HENRICO SCHOLTZIO } Doctoribus
utrisque in Francosteinensium Republica Practicis feli-
cissimis.

Nec non

REVERENDIS, CLARISSIMIS, Pietate, Doctrinâ
ac virtute eminentissimis Viris

Dn. M. SAMUELI HEINNITZIO Ecclesiæ Fran-
costeinensis Pastori dignissimo, Philologo eximio.

Dn. ZACHARIAE VVESEMANNO Ecclesiæ
Austro-Magdeburgicæ Pastori fidelissimo.

Dn. M. MATTHIAE KHEIL Ecclesiæ Glacensis
Pastori vigilantissimo.

Dn. M. JOHANNI SCULTETO, Ecclesiæ, quæ
Reichenbachii est Synergo solertissimo.

*Dn. Consanguineis, Adfini, Sympatriotæ, ac Præce-
ptoribus olim, universim Mecænatibus atque Promotoribus meis plu-
rimùm colendis & observandis, IESUM ac omnia cum felicissimo novi anni suc-
cessu animitus opto, hancque publicam συζήτησιν in perpetuum honoris &
amoris, recordationis ac gratitudinis τεκμήριον devotè
dedico ac consecro,*

Cura

Cum tua mente memor (ceufas) benefacta revol-
Queis me maectasti docta corona Viru, (vo,
Munera pro tantis meritis ut digna rependam
Me pietas, animi simplicitasq, jubent.
Sed quibus ornabo donis Vos? curta supellex
Cum mihi sit, nulla me comitentur opes:
Sumite primitias studiorum, queso, meorum
Protam munitis, innumerisq, bonis.
Sunt viles, verum mens est mihi cognita vestra
Que consecratis vix meliora petit.
Solvete interea aeternum, aeternumq, valet
Vos juvet. Et porro commeminisse mei.

Excellentiar. & Venerand. Dignita-
tum Vest.

observantissimus

Johannes Geislerus Respondens.

σὺν Ἰεῶ
περὶ ἠθικῶν

I.

IN practicis, uti & effectricibus discipli-
nis, in rebus contingentibus occupatis,
tria capita primaria semper sunt atten-
denda: tum finis principii rationem ha-
bens, tum subjectum, in quod finis est ingeneran-
dus: tum deniq; media, quorum ope finis in sub-
jectum introducitur.

II.

Capitum illorum hæc est distinctio: quod
quædam dicantur principia ἢ μαθήσεως, quædam
ἢ ἡμέσεως: ex illorum numero sunt tum finis, tum
subjecti cognitio: ad cætera referuntur ipsa me-
dia, finem propositum producentia.

III.

Et quia hoc tempore Ethicæ doctrinæ co-
gnitionem & explicationem habemus præ mani-
bus: illa tria capita primaria ibidem quoq; sunt
accurato studio tractanda: cum illis ceu partibus
totum ædificium Ethicum sit constructum.

IV.

Hactenus finem, qui ab omnibus, tam à vul-
go, quam sapientibus, ἡδαιμονία, sive felicitas &
beatitudo nuncupatur, consideravimus.

Diver

V.
Diversæ de eo sunt opiniones: quæ tamen ad quatuor classes, cum quatuor vitæ genera sint præcipua, commodè referripotest:

VI.
Adeò ut vel in opibus, nunquam propter se expetendis, vel in honoribus, propter virtutis opinionem spectatis vel virtutis habitu, quæ ad actionem directa esse debet, vel idearum contemplatione, quæ tamen non est *πρακτὸν ἀγαθόν* vel voluptatibus, quæ, si sunt animi, felicitatis consequens sunt, si vero Corporis, illæ haud sunt proprium bonū, summum bonum collocari debeat.

VII.
Ergo relinquitur, summi boni naturam & essentiam in animi rationalis operatione secundum virtutem optimam & perfectissimam jure merito esse ponendam. Fine *μεγίστης* gratiâ quam brevissime fieri potuit, declarato, subjectum paulò altius considerandum, & quale hujus thesauri preciosissimi statui debeat, accuratius perpendendum.

μεγίστης I.
Ipsam felicitatis subjectum esse cognoscendum, deq; eo agendum, cuius notum esse poterit.

II.
Ita enim, exempli gratia, quævis ars aliquam subjecti cognitionem desiderat: an illud ad for-

A 3 mam

mam artificiosam recipiendam sit aptum: cum non ex quolibet ligno, juxta vulgatum dictum, fiat Mercurius.

III.

Sic in Ethica idem usu venit, ut sciamus quodnam summi & ultimi boni, tanquam perfectissimi sit *πρωτὸν δεικνόν*, sive subjectum: ne cum sit summum, ignobili subjecto adscribatur, eoq; de præstantiâ & nobilitate suâ plurimum amittat.

IV.

In animæ itaque essentiam inquirendam esse monet Philosophus. Dicebatur namq; felicitas animæ operatio, ubi in ejus definitione alibi pluribus fuit ostensum.

V.

Sic medicus oculum vel aliam corporis partem curaturus, partis affectæ cognitionem expetit: cum non cuivis parti quævis conveniant medicamenta.

VI.

Ita Ethicus, animi nostri medicus, ejusdem contemplationem exposcit.

VII.

Verum non accuratam & subtilem, sed qualem instituti ratio admittit: quo tum felicitatis, tum virtutum natura planius perspiciatur.

VIII.

Accurata namq; animi cognitio vel ad Physicam, vel ad Metaphysicam pertinet: ubi de animæ facultatibus majori subtilitate agitur.

IX.

IX.

Animæ divisio fit in partes non propriè dictas: cum magnitudo, sive corpus ita tantummodo dividi soleat, sed impropiè ita appellatas.

X.

Una & eadem est anima, verum diversis facultatibus & potentiis prædita: quæ ejusdem partes perhibentur. Non aliter uti circulus est unus & idem, cujus tamen partes dicuntur esse diversæ: convexa & concava.

XI.

Animæ proinde partes duæ sunt principales, quarum una est rationalis, altera irrationalis.

XII.

Illâ intelligimus, ratiocinamur, consultamus & deliberamus: hæc vero vivimus, sentimus, movemur & variis affectibus sumus subjecti.

XIII.

Illa solius hominis propria: hæc vel cum ipsis plantis & stirpibus, vel cum cæteris animantibus est communis. Irrationalis vicissim gemina est: vel enim rationis tum per se, tum per participationem est expers: vel rationalis est, rectam rationem audiendo, ejusque jussa exequendo.

XIV.

Illa *φυλική* sive vegetativa dicitur, cujus beneficio

cio

cio vivimus & nutrimur: hæc appetitiva nuncupatur.

XV.

Illa non potest ratione regi: cum ejus operatio communis sit etiam stirpibus & cæteris animalibus.

XVI.

Adde, quod ejus operationes maximè conspicuæ sunt in somno, reliquis cessantibus actionibus, propter quas homo vel felix, vel miser est censendus.

XVII.

Ita enim tum Physici, tum Medici statuunt, concoctionem, quæ ad nutritionem, adeoq; ad vitam ipsam facit, in somno laudabiliter perfici & administrari.

XVIII.

Hinc vita hominis felicis à vita infelicis & miseri per dimidium perhibetur nil differre: dum dimidia vitæ pars somno, quo vires per operationes animales defatigatæ & exhaustæ, recreantur & reparantur, ferè destinata esse, eoq; consumi solet.

XIX.

Nisi quis existimare velit differentiam inter virum probum & improbum aliquam constitui posse, quod illius insomnia sint suavia & jucunda, dum à speciebus probis ex laude dignis diurnis
actioni-

actionibus virtuosis reliquis proveniant: hujus ve-
ro somnus fit inquietus & turbulentus dum in-
defactorum per somnum memoria quasi viget.

XX.

Altera pars animæ irrationalis quamvis per se
ratione est destituta: rectam tamen rationem au-
dire, ejusq; sequi jussa potest.

XXI.

ὁρεκτικὴ illa appellatur in concupiscibilem &
irascibilem divisa: quod affectus sive cupiditates
rectæ rationis imperio sint subjiciendæ.

XXII.

In hisce namq; regendis & gubernandis do-
ctrina Ethica maxima ex parte consumitur, ne
modum excedant, præcepta de moribus ob ocu-
los proponens.

XXIII.

Per se istæ animi facultas rationis erpers est:
rationalis tamen per μέθεξις dici potest.

XXIV.

Conspicuum est id in continente & inconti-
nente: ubi præter rectam rationem ad optima
adhortantem, alia conspicitur præter rationem
facultas eidem repugnans & adversans: ubi tan-
dem recta ratio vel vincit & superat, ubi in con-
tinate: vel ab appetitu superatur, uti in in-
tinate, ubi affectuum vehementiæ ratio tan-
dem cedere cogitur.

B

XXV

XXV.

Nec aliter sese res habet, ac in membris paralyticis: quæ licet ab ægro in hanc moveantur partem, in alteram tamen pondere suo prolabantur. Ita in incontinente voluptates turpes esse fugiendas, recta dicitur ratio: appetitus vero sensitivus easdem, cum sint suaves, amplectendas suadet.

XXVI.

Nisi quod in hominibus paralyti affectis membrum in contrariam vergens partem oculis perspicimus: in incontinente vero sensu id non percipimus: cum tamen contrarii in eo impetus necessario sint statuendi.

XXVII.

Hanc itaq; animæ partem rationalem rationis participem esse comprobatur exemplo tum viri, continentis, ubi appetitus, quamvis invitus rectæ rationis dictamen sequitur: tum multo magis viri temperantis & fortis: ubi appetitui prorsus cum rectâ ratione optimè convenit: nec ulla lucta, pugna aut conflictus cernitur.

XXVIII.

Geminum itaq; est tum irrationale: tum rationale: illud vel prorsus non rectæ rationis est particeps: ut facultas vegetandi: vel quadam ex parte rationis est particeps: illam audiendo, eiq; obtemperando.

Sic

Sic patris rationem habere dicitur filius:
B dum patri benè monenti obtemperat.

XXIX.

Attestatur idem Legumlatorum institutum:
tum præmia secundum virtutes viventibus: tum
pœnas à virtutis tramite discedentibus, & non
rationem rectam, sed appetitum sequentibus de-
cernentium.

XXX.

Quod profecto inutile, imo stultum esset
futurum: si appetitus rectæ rationis imperio sub-
iici non posset.

XXXI.

Sic rationale itidem geminum est: tum quod
ex se rationem habet: tum quod rationi ceu pa-
renti obsequitur, eiq; morem gerit.

XXXII.

Et hætenus de animæ facultatibus five poten-
tiis pro instituti ratione egimus: superest, ut
ostendamus *ὡς ἐν συνόψει*, quamvis ex dictis antea
idem nullo ferè negotio colligi possit: quæ ejus
facultates propriè sint hujus loci & considera-
tionis.

XXXIII.

Geminam felicitatem dari Practicam &
Theoreticam nemini non potest esse evidens
& perspicuum: cum felicitatis definitio pri-
mo Ethicorum posita planè sit generalis: cum

B 2

com-

comparationem utriusq; speciei, hoc est theoreticæ & practicæ libro ultimo instituat: cum subiectum geminum virtute informandum constituat: cum deniq; geminas virtutes proponat Philosophus.

XXXIV.

Ad Ethicam proinde tractationem pertinet tum pars animæ irrationalis, appetitiva dicta non per se rationalis, sed *καὶ μέθεξις* talis existens: tum per se rationalis sive intellectiva, in *ἡθικῶν* κλιῶν καὶ λογικῶν ἢ πρακτικῶν divisa.

XXXV.

Appetitum namq; virtutis moralis esse subiectum tum ex antea dictis, tum ex sequentibus ad oculum patebit rationibus.

XXXVI.

Vitium namq; morale appetitui inesse (non enim inest intellectui) ab omnibus conceditur: quid itaq; causæ, quod virtus moralis vitio opposita eidem haud inest?

XXXVII.

Virtutum semina, sive igniculos seu inclinationes & propensiones ad virtutes appetitui inesse à Philosopho ostenditur? unde haud absurdè colligitur ipsas virtutes ex illis productas eidem inesse.

XXXVIII.

Adde quod affectus materia sunt virtutum,
in quos

in quos virtus tanquam forma recipitur: quod
pænæ, quibus vitia moralia corriguntur, ad appe-
titum sensuum pertinent: ne alias rationes, qua-
rum plures ad hanc sententiam astruendam affe-
runtur, in medium producamus.

XXXIX.

Non enim movemur, intellectui & voluntati
virtutem inesse debere: quod *εγγαίρεσις*, qua virtus
definitur parti per se rationali tribuatur: cum
hic non de facultate directrice, sed receptrice sit
fermo.

XL.

Ipsam vero intellectum, sive animæ faculta-
tem per se rationalem virtutum intellectualium
esse subjectum, extra omnem est positum contro-
versiam. Atque tantum de subjecto tum felicitatis
tum virtutis dictum esto.

Problema I.

An Ethices studium futuro Theologo sit utile?

*Diversas de Philosophico studio esse opiniones,
nemini non potest esse obscurum: cum à non paucis
vel sacrosanctæ Theologiæ videatur equi parari, dum
in sacris literis nil approbant, quod non ad amussim
rationis humanæ fuerit conformatum: à nonnullis
ceui inane & inutile contemnatur. Idem de Ethico
studio nonnunquam fertur iudicium: cum à quibus-
dam virtuose actiones tanti aestimentur precii, quæ*

B 3

non

non ad civilem & humanam, sed eternam & spiritualem etiam videantur facere felicitatem: à nonnullis verò ceu fucata, nilq; veri & sinceri in se continentes despiciantur: qui in ore illud habent: humanam societatem ut plurimum regi opinionibus & ceremoniis. Nos mediam ingrediendam esse viam censemus: cum Ethices studium futuro Theologo haud sit inutile futurum. Perspiciet namq; Sacrosanctæ Theologiæ Candidatus, quid ex propriis viribus humana jam valeat natura: quæ sit lucta inter rationem & appetitum: quæ appetitus ad rationem debeat esse conformatio: in primis cum Ethica doctrina alterius legis moralis tabulæ expositionem uberio-rem continere videatur. Nec movemur ab Ethicis illam fuisse inventam, eamq; ob causam in Christianorum scholis eidem locum haud relinquendum. Fuerit sane illa tradita ab Ethnicis: at illa tanquam divinum donum haud est rejicienda: cum propter personam secundum sacras literas Deo non placentem ipsum bonum tanquam accidens simpliciter haud sit rejiciendum. Verum de hac questione in scholis Theologicis uberius agitur: nos uno atq; altero verbo obiter notare duntaxat voluimus.

II.

An scientia Politica sit omnium præstantissima?

Affirmatur id à Philosopho has ob causas quod cæteris artibus omnibus & disciplinis imperet, modumq;

modumq; prescribat, quatenus & quousq; singula
in aliqua Republica sint ferenda & exercenda. Nil
namq; in Republica tradendum & docendum: quod
non à Reipublicæ presidibus, scientiâ politicâ cultissi-
mis fuerit permissum & approbatum: quod ipsa
ceterarum artium operâ atq; ministerio utitur:
cum omnium artium finis respicere debeat commu-
nem Reipublicæ utilitatem & emolumentum.
Hinc artifices, quorum artes & opera Reipublicæ
damnosæ censentur, sedem fixam haud habent. Si
tamen aliquanto accuratius theoreticam felicitatem
attendimus: tum non tam viris sapientibus im-
perare, quam iisdem inservire censetur, quo honestis-
simum in Republica locum obtineant: cum moralis
studii finis is debeat esse ultimus: quo appetitu ad re-
ctæ rationis iudicium confirmato, potissima animæ
nostræ pars in contemplando impedita versari possit.

III.

An fides juramento confirmata sit servanda?

Quandoquidem multi in ore habent illud: lin-
guâ juravi, mentem injuratam teneo: commodè de
proposito problemate disceptatur. Si enim non fides
data servatur: Si non juramentum, quod per divi-
ni numinis fit invocationem, attenditur: quod
quæso societatis humanæ vinculum reperiri pote-
rit. Rectè namq; habet illud, quod dicitur: jura-
mentum, quod absq; ullo dispendio salutis servari
potest,

potest, servandum esse. Quae enim opum & facultatum poterit excogitari jactura tanta, quae illud suadere videatur: cum animae tranquillitas quibusvis opibus, licet innumeris, longè sit anteferenda. Occurrent quidam: Reipublicae expedire, ne scelera maneant impunita: ne malefici improbitatis premium consequantur. Verum equidem est, provinciam improbis hominibus purgandam esse, sed id magistratui incumbere debet officii, ne stationariis hinc inde dispositis improborum colluvies existere possit. Consulendum est tum patriae saluti: tum hominis jurantis tranquillitati: illa nondum tam periclitari videtur, uti ejus, qui fidem juramento confirmavit. Adeo praestat vel potius omnium facultatum, imo corporis jacturam facere, quam fidem de re honesta & possibili juramento astrictam non servare illibatam.

μὲν τῷ θεῷ δέξασθαι.

Philosoph
695

